

УДК 332.14

<https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2021.1.28>

О.Г. МОРОЗОВА

Херсонський державний аграрно-економічний університет

ORCID: 0000-0002-6501-3561

РОЛЬ БІЗНЕС- КЛІМАТУ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ РЕГІОНУ

У статті узагальнено системне бачення економічного розвитку регіону, систематизовано його сутнісні характеристики та визначено особливості його прояву з позиції впливу бізнес-клімату. Визначено сутність підтримки бізнесу та сформовано її пріоритетні складові. Систематизовано найбільш важливі характеристики бізнесового клімату (акцент не на кількості, а на ефективності міжнародних інвестицій для економіки регіону та для інвестора; спрямування на всіх учасників економічного процесу, а не на якість його окреслене коло; заохочення до створення та розширення бізнесу незалежно від розміру та виду економічного суб'єкту, сфери його діяльності; залучення як зовнішніх, так і внутрішніх інвестиційних ресурсів; сприяння реінвестиціям та довгостроковій економічній діяльності; стимулювання бачення перспективи міжнародного бізнесу). На основі теоретичних узагальнень, здійснених у дослідженні, доведено, що формування бізнесового клімату – це, насамперед, прерогатива держави. Для цього вона використовує всі притаманні їй важелі і можливості, які вважає за необхідне залучати для досягнення визначеної мети. Її роль – у створенні необхідних умов для розвитку галузей, підприємств, регіонів, збиранні податків, розвитку проблемних районів тощо, оскільки відродити економіку за рахунок виключно державних коштів неможливо. Проаналізовано соціально-економічний стан Херсонської області на предмет тенденції зростання основних макроекономічних показників. Досліджено бізнесовий клімат місцевості, що змінюється під впливом багатofакторних чинників. Запропоновано практичний інструментарій щодо моделювання бізнесового клімату області. Адаптовано багатofакторні лінійні та виробничі регресії для моделювання бізнесового клімату області.

Ключові слова: бізнес-клімат, економічний розвиток, бізнес, підтримка, регіон, стимулювання.

О.Г. МОРОЗОВА

Херсонский государственный аграрно-экономический университет

ORCID: 0000-0002-6501-3561

РОЛЬ БИЗНЕС-КЛИМАТА В УПРАВЛЕНИИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ РЕГИОНА

В статье обобщено системное видение экономического развития региона, систематизировано его существенные характеристики и определены особенности его проявления с позиции влияния бизнес-климата. Определена сущность поддержки бизнеса и сформированы ее приоритетные составляющие. Систематизированы наиболее важные характеристики бизнес-климата (акцент не на количестве, а на эффективности международных инвестиций для экономики региона и для инвестора; направление на всех участников экономического процесса, а не на какой-то его ограниченный круг; поощрение создания и расширения бизнеса независимо от размера и вида экономического субъекта, сферы его деятельности, привлечение как внешних, так и внутренних инвестиционных ресурсов, содействие реинвестиции и долгосрочной экономической деятельности, стимулирование видение перспективы международного бизнеса). На основе теоретических обобщений, выполненных в исследовании, доказано, что формирование бизнес-климата — это, прежде всего, прерогатива государства. Для этого оно использует все свойственные ему рычаги и возможности, которые считает необходимым привлекать для достижения определенной цели. Его роль – создание необходимых условий для развития отраслей, предприятий, регионов, сборе налогов, развития проблемных районов и т. п., поскольку возродить экономику за счет исключительно государственных средств невозможно. Проанализировано социально-экономическое положение Херсонской области на предмет тенденции роста основных макроэкономических показателей. Исследован деловой климат местности, изменяющийся под влиянием многочисленных факторов. Предложено практический инструментарий по моделированию бизнес-климата области. Адаптированы многофакторные линейные и производственные регрессии для моделирования бизнес-климата области.

Ключевые слова: бизнес-климат, экономическое развитие, бизнес, поддержка, регион, стимулирование.

O.G. MOROZOVA

Kherson State agrarian and economic University

ORCID: 0000-0002-6501-3561

THE ROLE OF BUSINESS CLIMATE IN MANAGING THE ECONOMIC ACTIVITY OF THE REGION

The article summarizes the system vision of the economic development of the region, systematizes its essential characteristics and identifies the features of its manifestation from the standpoint of the impact of the business climate. The essence of business support is determined, and its priority components are formed. The most important characteristics of the business climate are systematized (emphasis not on the number but on the efficiency of international investments for the region's economy and for the investor; focus on all participants in the economic process, not on any of its defined circle; encouragement to create and expand business regardless economic entity, the scope of its activities, attracting both external and internal investment resources, promoting reinvestment and long-term economic activity, stimulating the vision of international business.) Based on theoretical generalizations made in the study, it is proved that the formation of business climate - is the prerogative, first of all, of the state. To do this, it uses all its inherent levers and opportunities that it deems necessary to engage to achieve a certain goal. Its role is to create the necessary conditions for the development of industries, enterprises, regions, tax collection, development of problem areas, etc., as it is impossible to revive the economy at the expense of public funds alone. The socio-economic condition of Kherson region is analyzed for the tendency of growth of the main macroeconomic indicators. The business climate of the area that changes under the influence of multifactorial factors is studied. Practical tools for modeling the business climate of the region are offered. Multifactor linear and production regressions were adapted to model the business climate of the region.

Key words: business climate, economic development, business, support, region, stimulation.

Постановка проблеми

Концепція бізнес-клімату стала популярною на Заході в 70-і рр. ХХ ст. і, як правило, використовується для рангування конкурентних позицій та порівняльних переваг регіонів за критерієм привабливості середовища, в якому здійснюється міжнародний бізнес. Вивчення бізнес-клімату змушує провести детальний аналіз економіки, переглянувши податкову і регулятивну політику, та розробити нові програми регіонального розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Ця проблематика активно розглядається у працях вітчизняних учених, таких як А. Айсан, М. Наблі, М. Варудакіс, М. Буссе, Т. Кінда, К. Ващенко, З. Варналій, В. Геєць, О. Лібанова, Я. Жаліло, Г. Колісник, та ін. Водночас, незважаючи на вагомість даної проблематики й посилену увагу до неї багатьох провідних дослідників, окремі її аспекти залишаються недостатньо вивченими. Актуальність теми зумовлена необхідністю розроблення теоретико-методологічних засад оцінки виробничого потенціалу і ефективності підприємств в умовах сьогодення.

Формулювання мети дослідження

Метою дослідження є розроблення теоретико-методологічних засад оцінки бізнесового клімату що впливає на економіку регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження

Часто для оцінки бізнесового клімату використовуються чотири види індексів, як ознаки державного «економічного здоров'я»: 1) індекс економічних показників (в тому числі міжнародних); 2) індекс життєздатності бізнесу (стабільності бізнесу) в державі; 3) індекс потенціалу (робоча сила, інфраструктура, система освіти в державі); 4) індекс державної політики (активність державних службовців у сфері розвитку, створення робочих місць, стимулювання зростання).

Інвестиційний клімат є частиною бізнесового клімату, і ці поняття мають відповідні ступені узагальнення. Наприклад, сприятливий бізнесовий клімат не буде існувати, якщо відсутні умови для капітальних вкладень, а короткострокові інвестиції носять спекулятивний характер. Беручи до уваги те, що будь-який міжнародний інвестор працює для отримання належної віддачі від вкладення капітальних ресурсів, головною характеристикою інвестиційного клімату є саме спроможність економіко-правового середовища до забезпечення цієї віддачі. В цьому параметрі поняття інвестиційного клімату збігається з поняттям бізнесового клімату. Проте вони не є тотожними. При несприятливих економіко-правових умовах для отримання високого прибутку закордонний інвестор може розглядати інвестиції як такі, що принесуть значну віддачу у майбутньому за рахунок оволодіння ринками збуту, ресурсами, зайняття вигідного геостратегічного положення. Навпаки, умови можуть сприяти швидкому збагаченню внаслідок спекулятивної (чи напівзаконної) діяльності, користування пільговими умовами, але при цьому інвестор не буде розглядати свої вкладення як довгострокові і буде прагнути скоріше репатріювати максимальну

частку прибутку. В подібних відмінностях у причинах і наслідках поведінки бізнесу при тих чи інших умовах полягає принципова відмінність між поняттями інвестиційного та бізнесового клімату. Вони також можуть часто один одному суперечити. В такій ситуації рішення необхідно приймати не на користь якнайширшого залучення іноземних інвестицій, а на користь їх ефективності, яка досягається за рахунок бізнесу, підприємництва. Законодавчі рішення залежатимуть від того, на що орієнтуватимуться законодавці – на створення бізнесового чи інвестиційного клімату [1].

Формування бізнесового клімату – це прерогатива, насамперед, держави. Для цього вона використовує всі притаманні їй важелі і можливості, які вважає за необхідне залучати для досягнення визначеної мети. Її роль – у створенні необхідних умов для розвитку галузей, підприємств, регіонів, збиранні податків, розвитку проблемних районів тощо, оскільки відродити економіку за рахунок виключно державних коштів неможливо.

В умовах ринкової економіки місцеві органи влади також виконують функції, пов'язані зі створенням сприятливого бізнесового клімату в регіоні. При цьому позитивні зусилля центральної влади можуть нівелюватися на місцевому рівні через невідповідну виконавчу дисципліну та громіздку бюрократію. Або навпаки, зусилля місцевих органів можуть компенсувати чи зменшити вплив недоліків загальнодержавного рівня [2].

При сприятливому бізнесовому кліматі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності мають змогу реалізувати свої потенційні можливості в рамках чіткого і прозорого законодавчого простору. У статті обґрунтовано, що найбільш важливими характеристиками бізнесового клімату є:

1. Акцент не на кількості, а на ефективності міжнародних інвестицій для економіки регіону та для інвестора.
2. Спрямування на всіх учасників економічного процесу, а не на якусь його окреслене коло.
3. Заохочення до створення та розширення бізнесу незалежно від розміру та виду економічного суб'єкту, сфери його діяльності.
4. Залучення як зовнішніх, так і внутрішніх інвестиційних ресурсів.
5. Сприяння реінвестиціям та довгостроковій економічній діяльності.
6. Стимулювання бачення перспективи міжнародного бізнесу.

Аналіз соціально-економічного стану Херсонської області протягом 2015-2020 років свідчить про намічену тенденцію зростання основних макроекономічних показників. На початок 2020 року вона складає для продукції промисловості лише 87%, для товарів народного споживання – 72,1%, для продукції сільського господарства – 87,7%.

Зовнішньоекономічна діяльність області характеризується позитивним сальдо експорту-імпорту товарів і послуг з 2017 року із темпами зростання більше 100%, в тому числі – експорт товарів перевищував їх імпорт з 2018 року, а сальдо зовнішньоторговельного обороту послуг було додатним протягом всього досліджуваного періоду. Середньорічні темпи приросту зовнішньої торгівлі Херсонської області за 3 роки склали 15,9%. Частка області у зовнішньоторговельному обороті України збільшилася від 0,6% у 2017 до 1,4% у 2020 році.

Темп зростання інвестицій в основний капітал перевищив 100% у 2017 році, але протягом 2020 року досяг лише 28,1. Частка інвестицій області в загальноукраїнському обсязі складає 1,6%, займаючи 16 місце по країні. Щодо прямих іноземних інвестицій (ПІІ), то питома вага Херсонської обл. складає 2,4% і 5 місце серед регіонів України, а частка ПІІ на душу населення в Херсонській області по відношенню до загальноукраїнського значення на початок 2020 року дорівнює 91,8%. Річні темпи зростання ПІІ перевищували 110% протягом всього аналізованого періоду. Таким чином, можна стверджувати про позитивні тенденції інвестиційного процесу в регіоні [3].

В економіці Херсонської області існує диспропорція між високими темпами економічного зростання і низьким рівнем доходів громадян. По області заробітна плата сягає 75-76% від середнього її рівня по Україні. Реально тенденції до зростання заробітної плати в регіоні намітилися лише у 2016 році. Рівень безробіття склав на початок 2017 року 5,5% (за оцінками МОП – 12,0%).

Питома вага малих підприємств у загальній кількості суб'єктів підприємництва протягом аналізованого періоду зростає з 58,9 до 85,1%. Частка суб'єктів малого бізнесу в загальному обсязі виробництва за 2017-2020 рр. збільшилася з 15,3 до 20%, а частка прибуткових малих підприємств зростає на 11,8%.

Важливість врахування соціально-економічного стану регіону при аналізі бізнесового клімату обґрунтовується тим, що перший є як наслідком, так і причиною другого [4].

Кількість пропозицій по створенню тієї чи іншої форми спеціального режиму господарювання в різних країнах щорічно зростає, хоча спеціальні економічні зони (як форма реалізації спеціального режиму господарювання) в світовій практиці не є провідною формою залучення іноземних інвестицій в національну економіку (до 1% загального обсягу міжнародного руху капіталу). Загалом, темпи приросту інвестицій у стратегічні підприємства України у 2017-2020 рр. становили близько 250%. Станом на

1.04.2017 на території області фактично залучено інвестицій на загальну суму 979,4 млн. дол. США, з них у 2019 році – 250,2 млн. дол. (або 25,5%), іноземних інвестицій за весь період діяльності – відповідно на суму 371 млн. дол. (37,9%), в тому числі у 2019 році – 72,5 млн. дол. (19,5% від загальної суми іноземних інвестицій). У 2019 році питома вага стратегічних підприємств Херсонщини у загальноукраїнському обсязі реалізації продукції збільшилася порівняно з початком впровадження спеціального режиму інвестування з 0,2 до 4,1%, а ТПП – до 7,7% (для Херсонщини цей показник сягнув близько 50%). Частка експорту в загальному обсязі виробленої продукції за 2017-2020 рр. становила 31,6% [5].

Динаміка узагальнюючих показників впливу СЕЗ та ТПП на розвиток Херсонської області протягом чотирьох років дозволяє характеризувати діяльність цих господарських утворень як позитивну.

Якщо частка стратегічних підприємств сукупних результатах розвитку області на початок свого функціонування складала лише 0,45%, то за результатами діяльності 2016 року – 20,11%, або на 19,66 процентних пункти більше. Щодо ТПП, то результати відповідно складають 5,81% і 27,3%.

Дані констатують, що ігнорувати результати діяльності спеціальної економічної зони та території пріоритетного розвитку в Херсонській області навіть за результатами діяльності початкових чотирьох років недоцільно. Це підтверджує те, що стратегічні підприємства у даному регіоні є одними з найважливіших факторів створення сприятливого бізнесового клімату.

Опитування суб'єктів підприємницької діяльності та органів самоврядування у Херсонській області показало, що при відкритті справи найчастішими проблемами для підприємств були: нестача власних коштів, відсутність потрібних працівників, низька купівельна спроможність населення, недосконала законодавча база та система оподаткування, бюрократизм, відсутність матеріальних ресурсів, нестача досвіду. На сучасному етапі проблеми у веденні бізнесу для опитаних суб'єктів господарювання суттєвим чином не змінилися, а деякі з них стали гострішими та актуальнішими.

Перепонами для більшості підприємств у їх розширенні є податковий клімат, рівень знань та навичок робочої сили, нестача робочої сили та фінансового капіталу, конкуренція інших підприємств та складнощі збуту, низька купівельна спроможність населення. Складнощі у надходженні інвестицій вони вбачають, в основному, в нестабільній податковій політиці та високих податках, складній бюрократичній процедурі реєстрації інвестицій, соціальному стані населення та несприятливій політичній ситуації [6].

У цілому, найбільш проблемними факторами бізнес-клімату Херсонської області визнано групу законодавчо-правових чинників (76% відповідей від усієї вибірки), потім політичних і соціальних (по 28%) та макроекономічних (24%) чинників. Мікроекономічні та екологічні фактори вважають важливими менше 15% респондентів. Демографічні та соціокультурні чинники не сприймаються підприємствами як такі, що можуть впливати на результативність їх господарської діяльності чи на привабливість інвестицій.

Проведене опитування свідчить, що погляди місцевих органів влади та підприємців на найбільш проблемні фактори бізнесового клімату регіону, на існуючі бар'єри для бізнесу, для надходження інвестицій на підприємства співпадають. Позитивним є те, що органи місцевого самоврядування висловились за необхідність приділення їх уваги проблемам бізнесової привабливості місцевості і роботи над її покращенням. До пропозицій, які при цьому були відмічені, належать: зменшення адміністративного тиску на суб'єкти господарювання; забезпечення стимулюючої функції місцевих податків і зборів; співпраця і взаємопорозуміння з підприємцями; підвищення самостійності місцевої влади; проведення моніторингу підприємницької діяльності для пошуку нових пропозицій; зменшення процентних ставок по кредитах.

Дослідження показали, що бізнесовий клімат місцевості змінюється під впливом багатьох чинників, тому для моделювання бізнесового клімату області було обрано багатофакторні лінійні та виробничі регресії. Комплексним показником бізнес-клімату вибрано валову додану вартість (Y), яка є узагальнюючою величиною економічного і соціального розвитку регіону [7].

Блоки даних для побудови моделі були згруповані таким чином, що до перших двох ввійшли економічні показники, а до третього – соціальні. Перший блок даних містить: 1) величину податкових надходжень і зборів у зведений бюджет на 1 грн. виробленої продукції, грн.; 2) облікову ставку Національного банку України, %; 3) величину наданих кредитів на 1 грн. випущеної продукції, грн.; 4) величину витрат на оплату праці на 1 грн. випущеної продукції, грн.

Оцінювання впливу обраних параметрів відбувалося на основі наступної аналітичної моделі:

$$Y = A_0 * X_1^{A_1} * X_2^{A_2} * X_3^{A_3} * X_4^{A_4} \quad (1)$$

де X_1, X_2, X_3, X_4 – вищезазначені фактори; A_0, \dots, A_4 – оцінки відповідних параметрів моделі.

Реалізація моделі передбачала підтвердження чи спростування гіпотези про позитивний вплив на бізнесовий клімат обсягу кредитування та негативний – податкового навантаження, облікової ставки та витрат на оплату праці.

Чотирифакторна регресійна модель бізнесового клімату з вищезазначеними незалежними змінними набуває вигляду:

$$Y = 37,29 * X_1^{-1,71} * X_2^{-0,18} * X_3^{0,66} * X_4^{-1,72} \quad (2)$$

З надійністю $P=0,95$ можна вважати, що побудована економетрична модель є адекватною експериментальним даним та її можна застосовувати для аналізу бізнесового клімату. Розраховані коефіцієнти для X_1 , X_2 та X_4 є від'ємними та вказують на обернену залежність між відповідними факторами та залежною змінною. Це положення підтверджується і економічною теорією. Так, зростання податкового навантаження, облікової ставки та ціни трудових ресурсів негативно відбивається на сприятливості бізнесового клімату. Але для регіону зростання вартості такого ресурсу, як праця, є позитивним моментом і сприяє покращенню соціального стану населення. Це породжує суперечливість між місцевими інтересами та інтересами інвестора. Оцінка параметру A_3 має додатне значення і свідчить про зміну в одному напрямку величини кредитування суб'єктів господарювання та бізнес-клімату території.

Параметри A_1 , A_2 , A_3 і A_4 є також частинними коефіцієнтами еластичності і показують, на скільки процентів змінюється інтегральний показник при зміні відповідного фактору на 1%. Тобто, зміна величини податків на 1 грн. виробленої продукції (фактор X_1) на 1% при незмінних факторах $X_2 - X_4$ викликає зміну обсягу валової доданої вартості на $-1,71\%$. Зміна величини облікової ставки НБУ (фактор X_2) на 1% при незмінних інших факторах викликає зміну обсягу ВДВ на $-0,18\%$. Аналогічно зміна обсягу наданих кредитів на 1 грн. виробленої продукції (фактор X_3) на 1% при інших сталих факторах призведе до зміни величини ВДВ на $+0,66\%$, а збільшення величини витрат на оплату праці на 1 грн. виробленої продукції на 1% (фактор X_4) при незмінності інших факторів матиме своїм наслідком зменшення ВДВ на $1,72\%$.

Отже, протягом розглянутого періоду для Херсонської області серед виділених факторів найбільший вплив на зміну бізнесового клімату мають відповідно в порядку зменшення величина витрат на оплату праці, податкове навантаження, обсяги кредитування суб'єктів підприємницької діяльності та облікова ставка, про що свідчать розраховані значення частинних коефіцієнтів еластичності.

Другий блок відібраних показників складають такі змінні: 1) валові інвестиції (ППІ та інвестиції в основний капітал), тис. дол.; 2) обсяг експорту товарів та послуг, тис. дол.; 3) обсяг імпорту товарів та послуг, тис. дол.; 4) кількість діючих підприємств, од.

Адекватність даної моделі експериментальним даним складає 99%. При побудові багатофакторної лінійної регресії значимість знайдених параметрів розраховують за допомогою t – статистики Ст'юдента. t – статистика для параметрів лінійної регресії має вигляд:

$$t = \frac{a_i}{\sigma_{a_i}^2}, \quad (1)$$

де a_i – оцінка i -го параметра; $\sigma_{a_i}^2$ – середньоквадратичне відхилення оцінки i -го параметра.

Якщо t – значення перевищує критичне значення, яке знаходиться за таблицею t – критерію, то вважається, що відповідний параметр статистично значимий і має суттєвий вплив на узагальнюючий показник. Розраховані показники t – статистики мають такі значення: $ta_1=8,62$; $ta_2=8,06$; $ta_3=-3,17$; $ta_4=8,28$.

Оскільки на основі коефіцієнтів лінійної регресії не можна робити висновків про суттєвість залежностей факторів, то з метою виявлення порівняльної сили впливу окремих чинників розраховуються часткові коефіцієнти еластичності, значення яких у розрізі здійсненого дослідження таке:

Таблиця 1

Порівняльна оцінка впливу факторних ознак лінійної регресійної моделі на бізнесовий клімат Херсонської області

Факторна ознака	Коефіцієнт еластичності, %	Рангова оцінка впливу ознак на результат
Обсяг імпорту	4,93	4
Обсяг експорту	9,49	3
Валові інвестиції	12,10	2
Кількість діючих підприємств	20,51	1

Аналіз коефіцієнтів еластичності доводить, що за абсолютним приростом найбільший вплив на валову додану вартість області (що прийнята як інтегральний показник бізнесового клімату) має кількість діючих підприємств, зі збільшенням яких на 1% валова додана вартість збільшиться на 20,51%. Високий ступінь впливу на результуючий показник і валових інвестицій – 12,10% при 1%-ній зміні відповідної факторної ознаки. Найменше значення впливу на результативну ознаку розглянутих факторів мають обсяги імпортування. Їх зміна на 1% приводить до зміни ВДВ на 4,93%. Це положення підтверджує і рівень статистичної значимості даного фактору у моделі (-3,17), яка є меншою порівняно з іншими розглядуваними чинниками.

Остання модель з врахуванням впливу такого якісного чинника, як дія спеціального законодавства про пільгові режими оподаткування в Херсонській області, набуде вигляду:

$$Y = -2335575,23 + 14,19X_1 + 2,33X_2 + 0,75X_3 + 434,64X_4 + 165633,64D_1 \quad (2)$$

де D_1 – (dummy-змінна), дія спеціального законодавства щодо пільгового режиму оподаткування: “0” для 2016-2017 рр. і “1” для 2016-2017 рр.

Адекватність експериментальним даним поданої моделі складає 95%. Найбільший вплив на результативну змінну моделі має кількість діючих підприємств – 13,72% при її зміні на 1%. Частковий коефіцієнт еластичності валових інвестицій склав 13,39%. Розрахунок впливу якісного фактору показав величину його впливу на бізнесовий клімат у 0,7%. Значення обчисленого результату можна, насамперед, пояснити тим, що 43% розглядуваного розрахункового періоду дана якісна ознака була відсутня.

Складовими третього блоку чинників моделі бізнесового клімату Херсонської області, які були розглянуті, є показники, що характеризують соціальний стан населення області (тоді як перші дві групи факторів відображають економічну ситуацію в регіоні). Сюди входять наступні змінні: 1) природний приріст населення, тис. чол. (X_1); 2) середня заробітна плата, грн. (X_2); 3) житловий фонд в середньому на одного жителя, кв. м (X_3); 4) кількість підготовлених вузами спеціалістів, тис. чол. (X_4); 5) кількість підприємств ресторанного господарства, од. (X_5); 6) кількість обслужених туристів, тис. чол. (X_6).

Перші три показники безпосередньо відображають якісну зміну рівня життя населення, а три останніх – мають опосередкований вплив на нього і є одними з показників, які беруться до уваги при визначенні якості життя людини. Оскільки дана модель характеризує соціальний стан населення в області, то залежною змінною було обрано не загальний показник валової доданої вартості, а валову додану вартість на одну особу (Y).

Модель бізнесового клімату Херсонської області, враховуючи блок соціальних факторів, являє собою:

$$Y = 29,65X_1 + 2,91X_2 + 31,55X_3 + 340,48X_4 - 0,71X_5 - 2,89X_6 \quad (3)$$

З надійністю 95% побудовану економетричну модель можна вважати адекватною експериментальним даним та на її основі робити економічні висновки. Значимість розглядуваних факторів складає від 0,8 до 0,95.

Від’ємне значення параметрів A_5 і A_6 пояснюється, насамперед, тенденцією спаду відповідних факторів протягом розглядуваного періоду, що і викликає обернену залежність між цими факторами та залежною змінною моделі. При врахуванні більшого часового періоду чи застосуванні інших майбутніх часових проміжків (протягом яких дані показники мали б темпи зростання більші за 100%, враховуючи зростаючу тенденцію 2018 року), відповідні значення параметрів багатофакторної регресії показували б прямий зв’язок з узагальнюючим регресійним показником. Тобто, утворена математична залежність повністю відповідала б теоретичним положенням та досвіду практичної діяльності розвинених країн.

Представленим моделям властивий високий рівень варіативності залежно від змін у Міжнародному бізнесовому середовищі.

Висновки

У процесі дослідження суб’єктів підприємницької діяльності та органів самоврядування у Херсонській області доведено, що основними проблемами для підприємств були: нестача власних коштів, відсутність потрібних працівників, низька купівельна спроможність населення, недосконалі законодавча база та система оподаткування, бюрократизм, відсутність матеріальних ресурсів, нестача досвіду. На сучасному етапі проблеми у веденні бізнесу для опитаних суб’єктів господарювання суттєвим чином не змінилися, а деякі з них стали гострішими та актуальнішими.

Перепонами для більшості підприємств у їх розширенні є податковий клімат, рівень знань та навичок робочої сили, нестача робочої сили та фінансового капіталу, конкуренція інших підприємств та складнощі збуту, низька купівельна спроможність населення. Складнощі у надходженні інвестицій вони вбачають, в основному, в нестабільній податковій політиці та високих податках, складній бюрократичній

процедурі реєстрації інвестицій, соціальному стані населення та несприятливій політичній ситуації.

Список використаної літератури

1. Слава С.С. Формування інвестиційної привабливості та інвестиційної програми регіону // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія “Економіка”. – 2001. – №8. – С.20-25.
2. Танклевська Н.С., Ярмоленко В.В., Синенко О.О. Модернізація фінансового механізму у сфері регіонального агробізнесу. *Агросвіт*. 2020 №15 С. 11-17. DOI: [10.32702/2306-6792.2020.15.11](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.15.11)
3. Пан Л. В. Законодавчі чинники формування інвестиційної політики як складової бізнесового клімату // *Регіональна економіка*. – 2003. – №3. – С.71-81.
4. Новицька Н.С., Бізнес-клімат та економічний розвиток: емпіричні та економетричні моделі // *Економіст*. – 2014. - №9. – С.58-62.
5. Боровік Л.В. Оцінка впливу інвестиційної політики на формування та використання інвестиційного потенціалу галузі. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2018. № 1 (59). С. 72 – 78. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2018-1-59-10>
6. Осовська Г. В. Економічний словник / Осовська Г. В., Юшкевич О. О., Завадський Й. С. К. : Кондор, 2007. 358 с.
7. Шершньова З. Є. Стратегічне управління - К. : КНЕУ, 2004. 699 с.

References

1. Slava S.S. Formuvannya investytsiynoyi pryvablyvosti ta investytsiynoyi prohramy rehionu // *Scientific Bulletin of Uzhhorod University / Economics series*, 2001, (no.8) pp. 20-25. (in Ukrainian)
2. Tanklevskaya N., Yarmolenko V. and Sinenko O. (2020), “Modernization of the financial mechanism in the field of regional agrobusiness” / *Agrosvit*, (no.15), pp.11–17. DOI: [10.32702/2306-6792.2020.15.11](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.15.11) (in Ukrainian)
3. Pan L.V. Zakonodavchi chynnyky formuvannya investytsiynoyi polityky yak skladovoyi biznesovoho klimatu // *Regional Economy* / 2003, (no.3), pp. 71-81. (in Ukrainian)
4. Novytska N.S. Biznes-klimat ta ekonomichnyy rozvytok: empirychni ta ekonometrychni modeli // *Economist* / 2014, (no.9), pp. 58-62. (in Ukrainian)
5. Borovik L.V. Otsinka vplyvu investytsiynoyi polityky na formuvannya ta vykorystannya investytsiynoho potentsialu haluzi [Assessment of the impact of investment policy on the formation and use of investment potential of the industry]. *Naukovyy pohlyad: ekonomika ta upravlinnya* [Scientific view: economics and management] / 2018, no.1(59), pp. 72–78. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2018-1-59-10> (in Ukrainian)
6. Osovskaya G.V. Ekonomichnyy slovnyk / Osovskaya G.V., Yushkevich O.O., Zavadsky J.K. / *Condor*, 2007, p. 358 (in Ukrainian)
7. Shershneva Z.E. Stratehichne upravlinnya: [Textbook 2nd ed] / Shershneva Z.E. / Kyiv, KNEU, 2004, p. 699 (in Ukrainian)